

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ԺԴ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 8.

1856

ԱՊՐԻԼ 15.

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն Ք

ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հերակլես :

Հերակլէս անունը հին քաջերու տրուած սովորական անուն մըն է . որով բազմաթիւ Հերակլէսներու վրայ կը խօսուի հին պատմութեան մէջ . Բայտ Պիոդորի Սիկիլիացոյ այս անունով գլխաւոր երկու քաջ եղած են , որոնցմէ մէկը եգիպտացի էր , և Բփրիկէի մէջ գաղթականութիւն մը հաստատեց՝ երկրի մեծ մասը իր իշխանութեան տակը նուաճելէն ետեւ : Երկրորդն էր կրեւտացի , որ Իգա լեռան Վիւբեղէ աստուածուհւոյն քուրմերէն մէկն էր ու զօրաց հրամանատար եղաւ , և ողիմպիական խաղերը հաստատեց : Իսկ երրորդը Բրամազդայ և Բլկմենայ որդին էր , որ Տրոյիոյ պատերազմէն քիչ մը առաջ ծնաւ . ասիկայ գրեթէ բոլոր երկիրս Թափառական պտըտեցաւ՝ Եւրիստէոսի հրամանացը հնազանդելու համար , և ամէն բանի մէջ բաղդը բա-

նելով՝ Եւրոպա գաղթականութիւն մը հիմնեց : Ար յիշուի նաև չորրորդ Հերակլէս մըն ալ , որ փինիկեցի էր . ինչպէս նաև Վեղտաց Հերակլէսը , և այլն : Եւրոպոսու ու Պիոդոր հնութեան կարգաւ եգիպտացի Հերակլէսը առաջին կը սեպեն , և այն տասուերկու գլխաւոր աստուածներէն մէկը կը համարին զինքը , որոնք Եգիպտոսի վրայ Թագաւորեցին : Վիկերոն վեց հատ կը համրէ . ամենէն հինը այն է , կըսէ , որ Բպոդոնի դէմ պատերազմըրաւ . երկրորդը Եգիպտոսինն է , որ Վեղոսի որդի կը կարծուի . երրորդը Եգիպի Վիւբեղէ աստուածուհւոյն քուրմերէն մէկը . չորրորդը Բրամազդայ ու Բստերիոյ տղան է , որուն մասնաւոր պատիւ կու տան Տիւրացիք , և կը պընդեն թէ Վարբեդոն ասոր դուստրն ըլլայ . հինգերորդը Բիւլ կը կոչուի , զորն

որ կը պաշտեն Հնդկաստանցիք . վե-
ցերորդը Ալկմենայ ու Արամազդայ որ-
դին է : Իսկ հռչակաւորն Սարրոն քա-
ռասունուիրեք Հերակլէս կը համրէ .
վասն զի կամ այն է որ շատ անձինք ի-
րենց պարծանք կը սեպէին այսպիսի
երեւելի անուն մը կրելու վրանին , և
կամ վասն զի Հերակլէս աւելի հասա-
րակ անուն մըն էր՝ քան թէ յատուկ
անուն մը , զոր երեւելի վաճառականնե-
րու համար կը գործածէին , որոնք նոր
երկիրներ գտնալու կ'երթային , և հոն
գաղթականներ կը տանէին :

Ամենէն աւելի աշխարհածանօթ Հե-
րակլէսը , զոր Յոյներն ու Հռովմայե-
ցիք կը պաշտէին , և զորն որ կը յիշե-
ցնեն հնագոյն յիշատակարաններու
մեծագոյն մասը , որդի էր Արամազդայ
ու Ալկմենայ : Կ'ըսուի թէ այն գիշերն
որ ասիկայ յղացաւ՝ իրեք գիշերուան
միջոց քէց . բայց ժամանակին կարգին
վրայ խառնակութիւն մը չեղաւ , որով
հետեւ հետեւեալ գիշերները աւելի
կարճ տևեցին : Իսկ ծնանելու օրը շատ
հրաշալիքներ եղան , որ իրեն փառքը
կ'աւետէին : Ալկմենա երկուորեակ ծը-
նաւ զՀերակլէս ու զԻփիկլոս . Իփի-
դրիոն , Ալկմենայի բուն ճշմարիտ ա-
մուսինը , երբոր իր աթոռը դարձաւ՝
ուզելով իմանալ թէ այս երկուքէն որն
է իր տղան , երկու օձեր արձրկեց տղոց
օրորոցին վրայ . Իփիկլոս վախցաւ , և
կարծես թէ փախչիլ կ'ուզէր . բայց
Հերակլէս առանց վախնալու խղճեց
երկուքն ալ , որով ցուցուց զից որդի ըլ-
լալը : Իսկ առասպելաբանից մեծագոյն
մասը կը պատմեն թէ Հերա , որ Հե-
րակլէսի դէմ սաստիկ ատելութիւն
ունէր , թշնամութեան համար անոր
օրորոցին քով երկու վիշապ խրկեց որ
զինքը ուտեն . բայց տղան առանց վախ-
նալու բռնեց զանոնք իր ձեռքերովը ,
ու կտոր կտոր ընելով սպաննեց . այն
ատեն Հերա աստուածուհին Աթենա-
սայ աղաչանքովը զիջանելով , յանձն ա-
ռաւ իր կաթէն տալու անոր՝ անմահա-
ցընելու համար :

Եւ ատ Վարժապետներ ունեցաւ Հե-

րակլէս . Հռատամանդոս ու Լարիտոս
աղեղ քաշել սորվեցուցին , և Կաստոր
զրահաւորեալ պատերազմիլ սորվեցուց .
աստղաբաշխութեան ու բժշկութեան
ուսուցիչն ալ Լիրոն եղաւ : Իսկ Ի-
նոս իրեն տեսակ մը նուագարան զար-
նել սորվեցուց , Լիւանոսի պատմածին
նայելով . և որովհետեւ Հերակլէս չէր
կրնար լաւ զարնել , Ինոս զինքը յան-
դիմանեց խստութեամբ . բայց այս բանս
Հերակլէսի ծանր գալով՝ առաւ գոր-
ծիքը , և վարպետին գլուխը զարնելով՝
հոնտեղ սպաննեց :

Կարգէ դուրս երկայնահասակ էր
Հերակլէս , և իր մարմնոյն համեմատ
ուժ ունէր . ինչպէս նաև խիստ հռչա-
կաւոր շատակեր էր : ()ը մը իր Կլոս
որդւոյն հետ ճամբայ ընելու ատեն՝
սաստիկ անօթեցան , ու կերակուր ու-
զեցին հերկագործէ մը , որն որ իր ար-
տը եզներով կը հերկէր . խեղճ մարդը
բան մը չունենալով տալու՝ չկրցաւ ու-
զածնին կատարել . այն ատեն Հերա-
կլէս եզներէն մէկը բռնութեամբ առ-
նելով՝ աստուածոց զոհ ըրաւ ու վեր-
ջէն կերաւ : Այս տարօրինակ անօթու-
թիւնը ինչուան երկինքն ալ ունէր :
Հերակլէս շատակերութե հետ միան-
գամայն սաստիկ խմիչ ալ էր . իր ջուր
խմելու ամանը կ'ըսեն թէ այնչափ մեծ
էր , որ երկու մարդ պէտք էր վերցընե-
լու համար . իսկ ինքը ընդ հակառակն
մէկ ձեռքով բռնելով կը գործածէր զա-
նիկայ :

Հերակլէս երբոր մեծցաւ , առան-
ձին տեղ մը քաշուեցաւ , և հոն կը մտա-
ծէր թէ որ տեսակ կենաց ձեռք զար-
նէ . այն միջոցին երկու բարձրահասակ
կնիկներ երեցան իրեն , որոնցմէ մէկը
վսեմ ու վայելուչ կերպ ունէր և էր ա-
ռաքինութիւնը . երկրորդ կնիկը , որ
տուփանքն էր , փառաւոր զարդարուած
էր ու տեսակ տեսակ գոյներով ինքզին-
քը գեղեցկացուցած : Իսկնք կը ջա-
նային ամենայն կերպով ու այլ և այլ
խոստմունքներով Հերակլէսի սիրտը
իրենց քաշել . Հերակլէս վերջապէս
որոշեց առաքինւոյն հետեւիլ : Առաքի-

նութեան հետևելով՝ խիստ և տաժա-
նելի կենաց ձեռք զարկաւ . ու գնաց
Եւրիստէոսի ներկայացաւ , որուն հրա-
մանովը , ինչպէս ըսինք , կռիւներու ու
աշխատութիւններու ձեռք պիտի զար-
նէր¹ : Բայց այս բանս չուզելով ընելուն
համար՝ պատժուեցաւ Հերայէն , որ
տեսակ մը խենթութիւն վրան խաւ-
րեց , անանկ որ փոխանակ Եւրիստէոսի
որդիքը սպաննելու՝ իր օրդիքները սպան-
նեց : Երբոր խելքը գլուխն եկաւ ու
զգաստացաւ , այնչափ ցաւեցաւ , որ
մարդկանց ընկերութենէն քաշուելով՝
Լպոդոնի պատգամ հարցուց . այն ալ
պատուիրեց որ տասուերկու տարի Եւ-
րիստէոսի հնազանդի , և լաւտեց որ
երբ իր փառաւոր ճակատագիրը կա-
տարէ՝ աստուածոց կարգը պիտի դա-
սուի : Իսկ Եւրիստէոս Հերայէն գրը-
գրուած՝ դժուարին բաներ հրամայեց
իրեն , որոնք Հերակլեսի տասուերկու
քաջութիւններն եղան : Ետնցմէ առա-
ջինն է՝ Եւստան առիւծին հետ բրած
մենամարտութիւնը . երկրորդը՝ Եր-
նեան վիշապին դէմ բրած կռիւը . եր-
րորդ քաջութիւնն է որ Եւրիմանթոս
լերան կինձը բռնեց . չորրորդ՝ Եւնա-
լեան անտառին մէջ ընթացքով պղնձէ
ոտքով եղնիկին ետեւէն հասաւ . հինգե-
րորդ՝ ազատեց զԵրկադիա Ստիմփալ
լճին թռչուններէն . վեցերորդ՝ նուա-
ճեց Լքետէ կղզւոյն ցուլերը , զորոնք
Պոսիդոն խրկեր էր Եւինովսայ դէմ .
եօթներորդ՝ Եւիոմեդէս թագաւորին
ձիերը յափշտակեց , և իրեն անգթու-
թեանցը համար պատժեց զինքը . ու
թերորդ՝ նուաճեց Լմազոնները ու ա-
նոնց թագուհին Դիսէսէոսի կնութեան
տուաւ . իններորդ՝ Լպգիաս թագաւո-
րին ախոռները մաքրեց . տասներորդ՝
մենամարտեցաւ Եւրիոն հսկային հետ ,
ու անոր եղները առաւ տարաւ . մետա-
սաներորդ՝ Եւրեկորնական պարտէզնե-
րէն ոսկիէ խնձորներ առաւ . երկուտա-

սաներորդ , որ և ետքինն եղաւ , Դիս-
սէոսը հանեց դժոխքէն :

Եւրիշ շատ յիշատակաց արժանի
գործքեր կ'ընծայուին այս դիւցազնիս
ամէն տեղ , ու մասնաւորապէս Զոնա-
ստանի ամէն քաղաքները : Ինքը ջըն-
ջեց ձիացուլերը , և սպաննեց ինչ մը
բռնաւորներ . Երբերոս իրեք գլխով
շունը դժոխքէն հանեց երկիր բերաւ .
Եսիոնէ աղջիկը ազատեց այն կատաղի
հրէշին ձեռքէն , որ զանիկայ պիտի ու-
տէր , և զՊոմթութիւնս անգեղան ձեռ-
քէն , որ անոր թոքը կը կրծէր . օգնեց
վեր վերցուց զԵւրաս , որ իր ուսերուն
վրայ երկինքը վերցընելով՝ ծանրութե-
նէն դէպ 'ի վար կը ծռէր . բաժնեց ի-
րարմէ այն երկու լեւները , որոնք ետքը
Լրձանք Հերակլեսայ ըսուեցան . պա-
տերազմեցաւ Լքելով գետին հետ , և
անոր եղջիւրներէն մէկը փրցուց . և
վերջապէս նոյն իսկ աստուածոց դէմ՝
ալ պատերազմեցաւ : Հոմերոս կ'ըսէ
թէ Հերակլէս Հերայէն վրէժը առնե-
լու համար , որ զինքը հալածեց , այս
աստուածուհւոյն վրայ իրեք ծայրով
նետ մը արձրկեց , որ գնաց անոր սիրտը
վիրաւորեց . և Հերա անանկ սաստիկ
ցաւ քաշեց , որ կարծէր թէ ալ պիտի
չանցնի : Հոմերոս կը պատմէ դարձեալ՝
որ Հերակլէս Պլուտոնի անանկ ծանր
վերք մը տուաւ ուսին վրայ , որ ստի-
պուեցաւ Պլուտոն երկինք երթալու՝
աստուածոց բժիշկէն առողջանալու հա-
մար : () ր մը Հերակլէս արեւուն այ-
րող ճառագայթներէն նեղուելով՝ սաս-
տիկ բարկացաւ արեւուն դէմ , ու առաւ
շտիկեց աղեղը որ նետ մը նետէ անոր .
դարմանալով արեւը այս իրեն քաջասըր-
տութեանը վրայ , ոսկիէ տաշտ մը ըն-
ծայ տուաւ , որուն մէջ նստելով Հե-
րակլէս՝ ծովու վրայ կը նաւարկէր :
Ետ ամենայն քաջութեանց՝ Հերա-
կլէս ողիմպիական խաղերուն մէջ ալ
իր քաջութիւնը ցուցընել ուզեց . բայց
ոչ որ համարձակելով իրեն դիմաց կը-
ռուի ելլելու , այն ատեն Լքամազդ՝ ի-
րեն հայրը՝ ըմբշի կերպարանք տուած
իր տղուն հետ մենամարտութեան և

¹ Եւրիստէոս Երգոթի թագաւոր էր , և բոլոր
իր կենաց մէջ իշխանութիւն մը ունեցաւ Հերա-
կլէսի վրայ , որովհետեւ քանի մը ժամ առաջ ծներ
էր անկէ :

լաւ, և երկայն ժամանակ պատերազմէին վերջը՝ երբոր յաղթութիւնը անորոշ մնայ, Ղրամազգ յայտնեց ինքըզինքը և ուրախակից եղաւ իր որդւոյն քաջութեանն ու ուժին :

Հերակլէս խիստ շատ կին ունէր, և անհամար ալ սիրելիներ . անոր համար իրեն մահն ալ ամուսնական վրէժիւնդրութենէ մը պատճառեցաւ : Վէա նիրա իշխանուհին, որն որ իր ամուսինն էր, իմանալով որ Հերակլէս ուրիշ աղջրկան մը հետ ալ սիրահարուեր է, ընծայ խրկեց իրեն Վեսոս ձիացուն արիւնովը ներկուած զգեստը, կարծելով որ անիկայ կրնայ արգիլել զինքը որ ուրիշ կին չսիրէ : Հերակլէս հագիւ այն թունալից զգեստը հագաւ, թոյնը սկսաւ իր ազդեցութիւնն ընել, և խեղճին երակներուն մէջ մտնելով՝ ինչուան ոսկրներուն մէջ ալ թափանցեց : Հերակլէս ջանաց որ այն մահաբեր զգեստը հանէ վրայէն, բայց փուճ տեղը, վաճառ զի մորթին կպեր էր . և որչափ ինքը կը քաշէր զգեստը որ հանէ վրայէն, այնչափ ալ կաշին ու միսը կը պատռտէին : Եւ այն ահաւոր վայրկենին՝ Հերակլէս բոլոր ուժովը կը պոռար, ու ամէն տեսակ անլսելի անէծքներ կը հանէր բերնէն իր խաբեբայ կնկանը գէմ : Բայց վերջապէս տեսնելով որ մահը կը մօտենայ, գնաց խարոյկ մը պատրաստեց Ետաս ըսուած լերան գլուխը, ու իրեն առիւծենին վրան տարածելով՝ ինքն ալ անոր վրայ պառկեցաւ, և պատուիրեց Փիլոկտեսի որ կրակը տայ :

Հագիւ թէ խարոյկը բռնկեցաւ, կ'ըսեն թէ երկնքէն կայծակ մը ինջաւ, ու մէկէն ամէն բան մոխիր դարձուց՝ Հերակլէսի վրայէն մահկանացու բնութիւնը վերցընելու համար : Եւ այն տեն Ղրամազգ իր տղան Հերակլէսը երկինք բարձրացուց, և ուզեց տասուեր կու մեծ աստուածոց կարգը դնել զինքը . բայց ինքը հրաժարեցաւ այն պատուէն, ու գոհ եղաւ կիսաստուածներու պատուոյն : Թեբացիք և Յունաստանի ուրիշ ժողովուրդները՝ մեհեաններն ու բագիններ կանգնեցին ի-

րեն, և Հուրմ, Ղաղղիա ու Սպանիա ալ իրեն պաշտօն կը մատուցանէին : Հուրմ Հերակլէսի շատ մեհեաններն ծայուած էին, որոնց մէջ մէկ մը կար՝ ուր որ շուներն ու ճանձերը ամենեւին չէին կրնար մտնալ, որովհետեւ Հերակլէս Սիագրոս աստուծմէն մասնաւոր այս բանս խնդրեր էր : Հերակլէսի հաշակաւոր մեհեան մըն ալ կար Վատիսի մէջ, ուր որ կը տեսնուէին իր երկու անուանի արձանները :

Հին հեղինակ մը զՀերակլէս կը նկարագրէ կարգէ դուրս ջղոտ, քառակուսի ուսերով մարդ մը, սեւադոյն, քիւթը արծուունգն, աչքերը խոշոր, մօրուքը թանձր, մազերը գանգուր ու խեղճէ մտքէ վեր խառնակ : Իսկ հին յիշատակարանները կը նկարեն զինքը ուժով և առոյգ մարդ մը, ձեռքը սուր, և Վեմեան առիւծին մորթովը զինուած : Երբեմն ալ կը նկարուի աղեղով ու կապարձով, բայց քիչ անգամ . շատ անգամ տարեց կը քաշուի, ու շատ անգամ ալ առանց մօրուքի : Յաճախ՝ ձերմակ կաղամախի տերեւներով պսակուած կը տեսնուի . այս ծառը իրեն նուիրուած էր, որովհետեւ դժոխք երթալու ատենը գլուխը անով զարդարած էր . տերեւներուն ներքին կողմը իրենց ձերմկութիւնը պահեցին, ուր ընդ հակառակն անոնց դրսի կողմերը սեւցան մուխէն : Եւ լախտը ձիթենիէ էր, որն որ իրեն մահուընէն ետքը հողուն մէջ տնկուելով՝ արմատ տուաւ ու մեծ ծառ մը եղաւ :

Յոյք ու Հուրմայեցիք, և անոնցմէ ետքը նորերը՝ զարմանալով Հերակլէսի անուամբ յիշուած այնչափ բազմաթիւ քաջութիւններուն վրայ, և չկրնալով ասոնց ամենուն թուականը միացընել՝ սեպեցին որ իւրաքանչիւր ազգ մէյմէկ Հերակլէս ունեցած ըլլայ, և թէ վերջէն ասոնց ամենուն քաջութիւնները այդ մեր յիշած յետին Հերակլէսին տրուած ըլլան : Եւ ատերը Հերակլէսի վրայ պատմուած հրաշալիքները Յոյներէն հնարուած առասպելներ կը սեպեն . այլք ալ ընդ հակառակն կ'ուզեն

ցուցնել որ ճշմարտապէս Հերակլէս քաջը երեցած է աշխարհքիս մէջ : Բայց այս երկու կարծիքն ալ այնչափ գոհ չեն ըներ զմարդ . անկից է որ ելաւ մէկ երրորդ դրուժիւն մըն ալ , և թե-
րեւս շատ աւելի հաւանական , որն որ մէկ սկզբան բերելով բոլոր դիցաբա-
նական գիտութիւնը , այսինքն բնու-
թեան պաշտամանը , զՀերակլէս այլա-
բանական էակ մը կը սեպէ , որ Բաքո-
սի , Սիրիսի , Լրամազդայ , Լսկե-
պիոսի և ուրիշ շատ աստուածներու
պէս՝ ուրիշ բան չնշանակեր , բայց եթէ
արեւը : Լսյս դրութեան գլխաւոր հի-
մունքը՝ Հերակլէսի պաշտամանը ընդ-
հանուր տարածուիլն է , և իրեն Փիւ-
նիկիոյ ու Լգիպտոսի տաճարներուն
հնութիւնը , որ ըստ Լքրոգոտոսի՝ շատ
դար առաջ կանգնուած էին այն աշ-
խարհաց գաղթականութիւններուն Յու-
նաստան երթալէն : Լսյն մեհեաննե-
րուն մէջ կը պաշտուէր Հերակլէս ի-
բրեւ հայր դարուց , աշխարհքիս տեսա-
նելի հոգին , իբրեւ աստղերուն և եղա-
նակաց անմահ կարգաւորողը , աստուա-
ծոց ուժն ու առաքինութիւնը , հըս-
կայից ջնջողը՝ որոնք չարեաց ու խաւա-
րի սերմունքն են , կարողութիւն մեծին
Լստուծոյ , որ կը պահպանէ իր զօրու-
թեամբ բոլոր տիեզերքը . վերջապէս
կը պաշտուէր իբրեւ այն աստուածը ,
որ արեւուն մէջ նստած իբրեւ կառքի
մը մէջ՝ կը պտրտի աշխարհքիս վրայ ,
և արեւելքի սահմաններէն արեւմուտք
անցնելով՝ լոյս կը սփռէ , և ժամանակը
կը բաժնէ : Լգիպտացուց դիցաբա-
նութեան մէջ Հերակլէս անանկ աս-
տուած մը կը համարուէր , որ ամե-
նեւին սկիզբ ունեցած չլլայ , և թէ
աստուածոց ուժին նկարագիրն էր : Լսյս
կարծիքը Պիւթագորասայ կարծիքին
հետ ամենայն կերպով կը համաձայնի ,
որն որ կ'ըսէր թէ Հերակլէս բնու-
թեան ուժն է . և Սագրոպիոս ալ կը
հաստատէ որ Հերակլէսի գոյացութիւ-
նը արեւուն գոյացութենէն տարբեր չէ ,
և թէ Հերակլէս այս աստղին կարո-
ղութիւնն է , որ կը հաղորդէ մարդ-

կանց ուժ մը , որն որ զանոնք կը մօտե-
ցնէ աստուածոց :

Շատ հին մատենագիրներու ըսա-
ծին նայելով՝ Հերակլէս սորվեցուց առ-
տղաբաշխութիւնը , և Սոփոկլէս իր
Բալամեդէս ողբերգութեանը մէջ զինքը
կը գովէ՝ իբրեւ աստղերուն շարժմունքը
մարդկանց առաջին սորվեցընող : Տիւ-
րացիք ծիրանւոյն գիւտը իրեն կու-
տային , որ իրենց վաճառականութեան
ամենէն աւելի յարգի նիւթն էր : Կլե-
մէս Լքեքսանդրացին կ'ըսէ թէ Հե-
րակլէս միգ ու քաջ բնաբան մըն էր :
Սիւլով բանիւ՝ բոլոր հիները զինքը կը
նկարագրեն իբրեւ բարերար մարդկու-
թեան , և իրեն աստուած խնամաշաղ-
ածականը կու տան , որ իրմէ զատ Լ-
պողոնի ու Լքեուն միայն կը տրուէր :

Հերակլէս Լպողոնի պէս Սոսայից
գլուխ կը կոչուէր . և Հոովմայեցիք ա-
մէն տարի Սոսայից հետ մէկտեղ կը
կատարէին իր տօնն ալ ամսունային ա-
րեւադարձին միջոցը : Վարձեալ Լպու-
ղոնի նման՝ Հերակլէս ալ ունէր պատ-
գամատեղի ու իր սուրբ այրը Լքայիոյ
մէջ , և քրմուհիներ լիսեպիս քաղաքը :
Կ'ըսեն ոմանք թէ Հերակլէս հաստա-
տած ըլլայ Ողիմպիական խաղերը , որ
Յունաստանի ամենէն հին հանդէս-
ներն են , և անոր համար Ողիմպիական
կոչուած ըլլայ :

Ինչպէս արեւը , նոյնպէս Հերակլէս
ալ ամէն տեղ հռչակուած էր , և հա-
րաւի ու Լթովպիոյ սահմաններէն
սկսեալ ինչուան Վերմանիոյ ցուրտ եր-
կիրները , և ինչուան նաեւ Բրիտանիոյ
կղզիները՝ իրեն երկրպագութիւն կը
մատուցանէին : Լթովպիոյ Սերոէ
մայրաքաղաքը Հերակլէսի պաշտամուն-
քը միացած էր Պան աստուծոյն պաշ-
տաման հետ , որն որ Լգիպտոսի ամե-
նէն առաջին ու ամենէն հին աստուած-
ներէն մէկն էր : Վեգեթեանք , Լքա-
բիոյ հնագոյն ժողովուրդներէն մէկը ,
այնչափ կը պատկառէին Հերակլէսի ա-
նունէն , որ այս պատճառաւ Յունաց
շատ հիւրասիրութիւն կ'ընէին , որով-
հետեւ Հերակլէս ասոնց ազգէն կը սե-

պուէր : Կարբեդոնացիք , որոնք Տիւրոսի ու Սիդոնի գաղթականութիւն մըն էին , ամէն փարի Տիւրոս պատգամաւորներ կը խաւրէին՝ Հերակլէսի տօնին ներկայ ըլլալու համար . և երբ որ Սպանիոյ Կարբեդոնը կանգնեցին՝ կղզի մը նուիրեցին իրեն ու անունը դրին Կղզի Հերակլէայ . և Վատիսհի մէջ եղած Հերակլէսի բազնին վրայ Լ'նիբազ Հռովմայեցոց դէմ մշտնջենաւոր ատելութիւն երդուեցաւ : Ուրիշ ազգաց գալով՝ Վերմանացիք իրենց անտառներէն մէկը Հերակլէսի նուիրեցին . իսկ Սկիւթացիք ալ ինչուան կը կարծէին որ իրմէն առաջ եկած ըլլայ սերունդնին : Լ'յս յետին ըսածներնուս հաստատութեանը համար կը պատմենք հոս Լ'յրդոտոսի մէկ առասպելը . Պոնտոս բնակող Յոյները , կ'ըսէ այս պատմագիրը , կը պատմեն որ Հերակլէս Իւբերիան՝ քալելէն ու Վերիոնի նախիրներուն տիրելէն ետքը , առաջ քնաց դէպ 'ի հիւսիս՝ ինչուան այն անապատներուն մէջ , որոնք այն ատեն Սկիւթացոց ձեռքն էին . հոն իր ձիերը կառքէն արձրկելով՝ ինկաւ իրեն առիւծենուոյն վրայ ու քուն եղաւ : Լ'յն միջոցին որ ինքը հանգիստ կը քնանար , մէյ մըն ալ ձիերը յանկարծ աներևութացան : Լ'յրբոր արթնցաւ Հերակլէս ու տեսաւ որ չկան իր ձիերը , զանոնք փնտռելու ելաւ ասդիս անդին բոլոր այն աշխարհքին մէջ : Հասաւ վերջապէս քարայր մը , ուր որ հրէշաւոր աղջիկ մը գտաւ , որուն մարմնոյն վերին մասը կնկան էր և վարի մասը օձի : Հերակլէս իր կորսուած ձիերուն վրայ անոր տեղեկութիւն հարցուց . իսկ աղջիկը պատասխան տուաւ որ ինքը գտած է զանոնք , բայց իրեն չդարձնենր՝ ինչուան որ Հերակլէս յանձն չառնու քիչ մը ատեն իրեն հետ մէկտեղ կենալու : Հերակլէս յանձն առաւ , և այսպէսով գտաւ իր կորսուած ձիերը : Լ'յրիտասարդ աղջիկը իրեք տղայ ունեցաւ Հե-

րակլէսէն , որոնցմէ մէկը Շիւս ըսուեցաւ , ու Սկիւթիոյ մէջ թագաւորեց՝ իրեն անունը տալով այն աշխարհքին : Ս'այրը անոր աղեղ մը , սուր կախելու կապ մը ու ոսկիէ բաժակ մը ընծայ տուաւ , զորոնք Հերակլէս յանձներ էր իրեն՝ որ իրեք տղոցմէ անոր տայ , որն որ աւելի ուժեղ ըլլայ :

Հերակլէայ արշանները մէյ մը յիշատակեցինք այս յօդուածիս մէջ . հոս աւելի որոշ տեղեկութիւն մը տանք ասոնց վրայօք : Հերակլէս երբոր Վագէս (Վատիսհ) հասաւ , կարծելով որ աշխարհքիս ծայրն ըլլայ՝ ովկիանոսը միջերկրականէն ընդհատող երկու լեռները զատեց իրարմէ , և այս ծովերը իրարու հետ միացուց : Լ'յս երկու բաժնուած լեռները Լ'պիլա ու Կալպէ ըսուեցան , որոնցմէ առջինը Լ'փրիկէ կ'իյնայ , իսկ միւսը Լ'լարոպա Ղիւպրաղարի նեղուցը . և հոն 'ի յիշատակ իրեն ճանապարհորդութիւններուն՝ երկու սիւն կանգնեց : Ետ հին հեղինակներու կարծեացը համեմատ՝ ուրիշ տեղեր ալ կային Հերակլէայ արձաններ : Լ'սոնց մէջ մասնաւորապէս կը յիշատակուին այն երկու սիւնները , զորոնք Լ'լաքինեան Պոնտոսի ծայրը կանգնեց Հերակլէս՝ իր դէպ 'ի արեւմտեան կողմը ըրած ճամբորդութիւններուն սահմանը ցուցնելու համար . դարձեալ ուրիշներու ըսածին նայելով՝ Հնդկաստանի մէջ ալ երկու բազին կանգնեց , իր դէպ 'ի արեւելք ըրած ճանապարհորդութեանց սահմանը իմացնելու համար :

Հերակլէսի վրայ դեռ ուրիշ առասպելներ ալ կը պատմուին , և իրեն վերաբերեալ ուրիշ տեղեկութիւններ դեռ չեն պակսիր . բայց մենք այսչափ տրւած ծանօթութիւննիս բաւական կը սեպենք՝ օրագրիս սահմանը աւելին չներելուն համար :

1 Հին ատեն Իֆէլիս ըսելով բոլոր այն թերակղզին կ'իմանային , որ երկու աշխարհք բաժնուած էր՝ Սպանիա ու Լուսիտանիա :